

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 5 maja 2016 r.

Pozycja 361

POSTANOWIENIE z dnia 26 kwietnia 2016 r. Sygn. akt Ts 22/16

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Mirosław Granat – przewodniczący i sprawozdawca
Julia Przyłębska
Małgorzata Pyziak-Szafnicka,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej W.G. w sprawie zgodności:

art. 102 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 2 w związku z art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i w związku z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284) oraz z art. 30 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 13 stycznia 2016 r. (data nadania) W.G. (dalej: skarżący) zarzucił, że art. 102 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U.2014.101, ze zm.; dalej: kpc) jest niezgodny z art. 2 w związku z art. 45 Konstytucji i w związku z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. zmienionej Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz.U.1993.61.284; dalej: konwencja) oraz z art. 30 Konstytucji.

Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującą sprawą. Wyrokiem ze stycznia 2015 r. Sąd Okręgowy w K. (dalej: Sąd Okręgowy w K.) oddalił apelację skarżącego od wyroku Sądu Rejonowego w K. (dalej: Sąd Rejonowy w K.) z maja 2014 r. Ponadto, na podstawie art. 98 w związku z art. 391 § 1 kpc, zasądził od skarżącego na rzecz pozwanego kwotę 1200 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego, gdyż nie znalazł podstaw do odstąpienia od obciążania skarżącego tym obowiązkiem. W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Okręgowy w K. zwrócił uwagę na to, że art. 102 kpc „jest przejawem tzw. prawa sędziowskiego i może być stosowany wówczas, kiedy okoliczności konkretnej sprawy dają po temu podstawy. Jego celem jest zapobieżenie wydaniu orzeczenia o kosztach procesu, które byłoby niesprawiedliwe. Ocena przeprowadzana jest więc według zasad słuszności. W odnie-

sieniu do zasady słuszności w art. 102 kpc określone zostały przesłanki, których zaistnienie warunkuje możliwość obciążenia strony przegrywającej jedynie częścią kosztów albo nieobciążania jej w ogóle tymi kosztami. Obejmują one wystąpienie w sprawie wypadków szczególnie uzasadnionych, które powodują, że zasądzenie kosztów na rzecz wygrywającego przeciwnika w całości, a nawet w części, byłoby sprzeczne z powszechnym odczuciem sprawiedliwości oraz zasadami współżycia społecznego. Do kręgu »wypadków szczególnie uzasadnionych« należą okoliczności zarówno związane z samym przebiegiem procesu, jak i leżące na zewnątrz. Sama tylko trudna sytuacja majątkowa strony nie wyczerpuje hipotezy art. 102 kpc i nie pozwala na skorzystanie z dobrodziejstwa tego przepisu”. Postanowieniem z kwietnia 2015 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił wniesione przez skarżącego zażalenie na rozstrzygnięcie w sprawie kosztów postępowania odwoławczego. Orzeczenie to, wraz z uzasadnieniem, zostało skarżącemu doręczone 27 kwietnia 2015 r.

W dniu 4 maja 2015 r. skarżący wystąpił do Sądu Rejonowego w K. z wnioskiem o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej. Postanowieniem z lipca 2015 r. Sąd Rejonowy w K. ustanowił dla niego adwokata z urzędu. Pismem z lipca 2015 r. Okręgowa Rada Adwokacka w K. (dalej: ORA w K.) wyznaczyła dla skarżącego pełnomocnika (mecenas K.K.). Postanowieniem z października 2015 r. Sąd Rejonowy w K., na podstawie art. 118 § 3 kpc, zwolnił mecenas K.K. – na jej wniosek – od obowiązku sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej w przedmiotowej sprawie. W związku z tym ORA w K., zarządzeniem z października 2015 r. wyznaczyła na pełnomocnika z urzędu dla skarżącego nowego adwokata (mecenasa A.S.). Zarządzenie to zostało doręczone pełnomocnikowi 19 października 2015 r. Jak wynika z dokumentów znajdujących się w aktach analizowanej skargi konstytucyjnej, 14 września 2015 r. skarżący wystąpił do Sądu Rejonowego w K. z drugim wnioskiem w sprawie ustanowienia pełnomocnika z urzędu do sporządzenia skargi konstytucyjnej w związku z postanowieniem Sądu Okręgowego w K. z kwietnia 2015 r., ale nie czekając na rozstrzygnięcie sądu w tej sprawie, 13 stycznia 2016 r. wniósł do Trybunału skargę sporządzoną przez adwokata z wyboru. Postanowieniem ze stycznia 2016 r. Sąd Rejonowy w K. odrzucił wniosek skarżącego, wskazawszy, że postanowieniem z lipca 2015 r. ustanowiono już dla niego pełnomocnika, nie ma zatem podstaw do ponownego rozpoznawania tej kwestii. Do dnia wniesienia analizowanej skargi konstytucyjnej wyznaczony przez ORA w K. adwokat (mecenas A.S.) nie podjął czynności, o której mowa w art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.2016.293; dalej: ustawa o TK z 2015 r.).

Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 2 lutego 2016 r. doręczonym pełnomocnikowi skarżącego 8 lutego 2016 r. został on wezwany do uzupełnienia braków formalnych skargi przez: udokumentowanie daty doręczenia postanowienia Sądu Okręgowego w K. z kwietnia 2015 r., tj. orzeczenia wskazanego w skardze jako ostateczne; wyjaśnienie, czy złożona w Trybunale skarga konstytucyjna została sporządzona przez adwokata ustanowionego z urzędu (na co wskazuje treść pkt 2 skargi), czy z wyboru (na co wskazuje dołączone do skargi pełnomocnictwo); w przypadku skargi sporządzonej przez adwokata z urzędu – doręczenie kopii postanowienia sądu ustanawiającego takiego pełnomocnika oraz rozstrzygnięcia właściwego organu wyznaczającego go na pełnomocnika skarżącego, a także wskazanie daty wystąpienia przez skarżącego do sądu rejonowego z wnioskiem, o którym mowa w art. 66 ust. 3 ustawy o TK z 2015 r.; w przypadku skargi sporządzonej przez adwokata z wyboru – doręczenie pełnomocnictwa szczególnego do sporządzenia i wniesienia skargi oraz reprezentowania skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym.

W piśmie procesowym wniesionym osobiście 12 lutego 2016 r. pełnomocnik skarżącego odniósł się do zarządzenia z 2 lutego 2016 r.

Zdaniem skarżącego zakwestionowany w skardze art. 102 kpc narusza jego prawa, ponieważ posługuje się zwrotem „w wypadkach szczególnie uzasadnionych”, który daje

orzekającym sądom możliwość dowolnej jego interpretacji. Jak przy tym zarzuca: „Nieostry charakter przepisu art. 102 kpc uniemożliwia również jego merytoryczną kontrolę instancyjną”, ponieważ – jak wynika z dotychczasowej judykatury – ocena sądu, czy zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony, ma charakter dyskrecyjny i jest oparta na swobodnym uznaniu. Skarżący ponadto twierdzi, że zaskarżony przepis nie pozwala przewidzieć, czy strona poniesie – a jeżeli tak, to w jakiej wysokości – koszty sądowe. Brak takiej możliwości ogranicza – jak podkreślił – prawo do sądu osobom będącym w trudnej sytuacji majątkowej.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. W myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie których sąd lub organ administracji publicznej orzekły ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Wspomniane zasady korzystania z tego środka ochrony wolności i praw precyzuje ustawa o TK z 2015 r. W myśl art. 64 tej ustawy skargę konstytucyjną wnosi się po wyczerpaniu przez skarżącego drogi prawnej w terminie 3 miesięcy od doręczenia mu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia. W związku z podjętymi przez skarżącego – na podstawie art. 66 ust. 3 ustawy o TK z 2015 r. – działaniami zmierzającymi do uzyskania pomocy prawnej z urzędu istotnego znaczenia nabiera także unormowanie zawarte w art. 66 ust. 4 pkt 1 ustawy o TK z 2015 r., w myśl którego: „Złożenie wniosku, o którym mowa w ust. 3, wstrzymuje bieg terminu do wniesienia skargi. Wznowienie biegu tego terminu następuje pierwszego dnia po dniu (...) doręczenia adwokatowi lub radcy prawnemu rozstrzygnięcia właściwego organu o wyznaczeniu go pełnomocnikiem skarżącego”.

2. Na podstawie powyższych regulacji Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że analizowaną skargę konstytucyjną wniesiono z przekroczeniem terminu.

2.1. Jak wynika ze stanu faktycznego przedstawionego w skardze oraz piśmie procesowym z 12 lutego 2016 r., odpis ostatecznego orzeczenia, tj. postanowienia Sądu Okręgowego w K. z kwietnia 2015 r., został skarżącemu doręczony 27 kwietnia 2015 r. W tym dniu rozpoczął się bieg terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej. Wystąpienie przez skarżącego 4 maja 2015 r. z wnioskiem, o którym mowa w art. 66 ust. 3 ustawy o TK z 2015 r., spowodowało zawieszenie biegu tego terminu. Trwało ono do dnia, w którym pierwszemu pełnomocnikowi (tj. mecenas K.K.) zostało doręczone zarządzenie ORA w K. wydane w celu wykonania postanowienia Sądu Rejonowego w K. z lipca 2015 r. Ponowne zawieszenie biegu terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej nastąpiło następnego dnia po dniu, w którym mecenas K.K. wystąpiła do Sądu Rejonowego w K. z wnioskiem o zwolnienie jej z obowiązku sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej w przedmiotowej sprawie. Trwało ono do 19 października 2015 r., tj. do dnia, w którym nowo wyznaczonemu przez ORA w K. pełnomocnikowi (tj. mecenasowi A.S.) zostało doręczone zarządzenie tego organu z 13 października 2015 r. Wystąpienie przez skarżącego 14 września 2015 r. do Sądu Rejonowego w K. z drugim wnioskiem o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, nie miało wpływu na bieg tego terminu, ponieważ wniosek w tej sprawie został już wcześniej prawomocnie rozstrzygnięty (zob. postanowienie Sądu Rejonowego w K. ze stycznia 2016 r.).

2.2. Należy przypomnieć, że w myśl art. 74 ustawy o TK w sprawach nieuregulowanych w ustawie o TK z 2015 r. do postępowania przed Trybunałem stosuje się odpowiednio przepisy kpc. Z powodu braku odrębnej regulacji w ustawie o TK z 2015 r. termin, o którym

mowa w art. 64 ustawy o TK z 2015 r., powinno się obliczać na podstawie unormowań zawartych w kpc, a w myśl odesłania zawartego w art. 165 § 1 kpc – według przepisów prawa cywilnego. Zgodnie zaś z art. 114 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U.2014.121, ze zm.), jeżeli termin jest oznaczony w miesiącach, a ciągłość terminu nie jest wymagana, to miesiąc liczy się jako trzydzieści dni.

2.3. Na podstawie przedstawionych przez skarżącego dokumentów nie można ustalić wszystkich okresów biegu i zawieszenia biegu terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej. Nie zawierają one bowiem określenia daty doręczenia mecenas K.K. zarządzenia ORA w K. wydanego w celu wykonania postanowienia Sądu Rejonowego w K. z lipca 2015 r. oraz daty wystąpienia przez nią do Sądu Rejonowego w K. z wnioskiem o zwolnienie jej z obowiązku sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej. Pomimo braku tych danych Trybunał nie ma jednak wątpliwości, że wniesienie analizowanej skargi konstytucyjnej 13 stycznia 2016 r. oznacza, że nastąpiło ono z przekroczeniem terminu określonego w art. 64 ustawy o TK z 2015 r.

2.4. Trzeba zauważyć, że od doręczenia skarżącemu odpisu ostatecznego orzeczenia do wystąpienia przez niego z wnioskiem o ustanowienie dla niego pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej do Sądu Rejonowego w K. upłynęło 7 dni. Natomiast od doręczenia drugiemu pełnomocnikowi z urzędu zarządzenia ORA w K. do wniesienia skargi konstytucyjnej przez pełnomocnika z wyboru – 86 dni (12 dni w październiku, 30 dni w listopadzie, 31 dni w grudniu i 13 dni w styczniu). Zatem od dnia doręczenia skarżącemu ostatecznego orzeczenia do dnia wniesienia przez niego skargi (nie licząc okresu biegu terminu od doręczenia mecenas K.K. zarządzenia ORA w K. do złożenia przez nią w Sądzie Rejonowym w K. wniosku na podstawie art. 118 § 3 kpc oraz okresów zawieszenia) minęły 93 dni.

2.5. Wniesienie skargi z naruszeniem art. 64 ustawy o TK z 2015 r. skutkuje stwierdzeniem niedopuszczalności wydania orzeczenia.

Okoliczność ta jest – w myśl art. 77 ust. 3 pkt 4 ustawy o TK z 2015 r. – podstawą odmowy nadania analizowanej skardze dalszego biegu.

3. Niezależnie od powyższego Trybunał stwierdza, że zarzuty sformułowane w skardze są oczywiście bezzasadne.

3.1. Skarżący zakwestionował konstytucyjność art. 102 kpc w brzmieniu: „W wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami”.

3.2. Wątpliwości natury konstytucyjnej skarżący wiąże z użytym przez ustawodawcę zwrotem „w wypadkach szczególnie uzasadnionych”.

3.3. W związku z zarzutami przedstawionymi w skardze Trybunał zwraca uwagę na to, że stosowanie przez ustawodawcę zwrotów niedookreślonych nie może *per se* prowadzić do formułowania zarzutów niekonstytucyjności przepisów, w których one zostały użyte. Tego typu zwroty występują w wielu systemach prawnych i nie można podważać ich legalności tylko dlatego, że pozostawiają organom stosującym prawo określony zakres władzy dyskrecyjnej. Wprawdzie zwroty niedookreślone przesuwają wypełnienie obowiązku konkretyzacji normy prawnej na etap stosowania prawa, a więc dają sądom pewną swobodę decyzyjną, jednak – jak stwierdził Trybunał w wyroku z 16 stycznia 2006 r.: „Krytyka takich rozwiązań

powinna koncentrować się nie na samym posługiwaniu się przez przepisy prawa zwrotami niedookreślonymi, ale na tym, czy wprowadzając takie zwroty do porządku prawnego, prawodawca przewidział czytelne, z punktu widzenia ewentualnych odbiorców rozstrzygnięć, mechanizmy kontroli (także pozaprosesowej) korzystania przez sądy z przyznanej im władzy dyskrecjonalnej” (SK 30/05, OTK ZU nr 1/A/2006, poz. 2).

3.4. Trybunał podkreśla zatem, że zwroty niedookreślone, czy też – tak jak w rozpatrywanej sprawie – pozostawiające pewien zakres swobody orzeczniczej są co do zasady zgodne z Konstytucją, jeśli ich stosowaniu przez sądy towarzyszą określone gwarancje proceduralne, takie jak: jawność postępowania, ujawnienie motywów orzeczenia czy instancyjna kontrola podjętego rozstrzygnięcia. Jak orzekł już bowiem Trybunał, na straży właściwego posługiwania się normą skonstruowaną na podstawie pojęć ocennych „stoją przede wszystkim normy procesowe, nakazujące wykazanie przesłanek, jakie legły u podstaw zastosowania w konkretnej sprawie normy prawnej skonstruowanej przy użyciu tego rodzaju nieostrego pojęcia” (uchwała TK z 6 listopada 1991 r. w sprawie W 2/91, OTK w 1991 r., poz. 20).

3.5. Trybunał zauważa, że zarówno wyrok, jak i postanowienie Sądu Okręgowego w K., w których orzeczono o kosztach postępowania odwoławczego, zostały wydane wraz z uzasadnieniem. Na rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji przysługiwało skarżącemu zażalenie, w którym mógł on zarzucić, że dokonana przez sąd ocena przesłanki „wypadek szczególnie uzasadniony” jest rażąco niesprawiedliwa (zob. postanowienie SN z 26 stycznia 2012 r. w sprawie III Cz 10/12, OSNC nr 7-8/2012, poz. 98). Należy więc stwierdzić, że zakwestionowany w skardze art. 102 kpc przyznaje orzekającym sądom możliwość swobodnej, ale nie – jak zarzucił skarżący – dowolnej interpretacji użytego w nim zwrotu.

3.6. Trybunał przypomina także, że zgodnie z jego orzecznictwem obowiązuje ogólna zasada, że postępowanie sądowe jest odpłatne. Strona może zostać zwolniona od kosztów sądowych (w całości lub w części), jednak takie zwolnienie należy traktować jako wyjątek (odstępstwo) od tej zasady (zob. wyroki TK z: 7 września 2004 r., P4/04, OTK ZU nr 8/A/2004, poz. 81; 16 czerwca 2008 r., P 37/07, OTK ZU nr 5/A/2008, poz. 80 oraz 17 listopada 2008 r., SK 33/07, OTK ZU nr 9/A/2008, poz. 154).

Oczywista bezzasadność analizowanej skargi jest – w myśl art. 77 ust. 3 pkt 3 ustawy o TK z 2015 r. – następną podstawą odmowy nadania jej dalszego biegu.

4. Trybunał zwraca ponadto uwagę na to, że z art. 79 ust. 1 Konstytucji wynika, iż skarga konstytucyjna przysługuje tylko w wypadku, gdy zostały naruszone wolności lub prawa określone w Konstytucji. W związku z tym wskazany przez skarżącego art. 6 konwencji nie może być wzorcem kontroli zakwestionowanego w skardze art. 102 kpc (por. np. wyroki TK z: 8 czerwca 1999 r., SK 12/98, OTK ZU nr 5/1999, poz. 96; 10 lipca 2000 r., SK 21/99, OTK ZU nr 5/2000, poz. 144; 7 maja 2002 r., SK 20/00, OTK ZU nr 3/A/2002, poz. 29 oraz 15 kwietnia 2009 r., SK 28/08, OTK ZU nr 4/A/2009, poz. 48, a także postanowienie TK z 28 stycznia 2010 r., Ts 320/08, OTK ZU nr 2/B/2010, poz. 106). Artykuł 79 ust. 1 ustawy zasadniczej nie przewiduje możliwości kwestionowania w trybie skargi konstytucyjnej zgodności przepisów aktów normatywnych z umowami międzynarodowymi. W tym zakresie wydanie orzeczenia jest zatem niedopuszczalne.

Okoliczność ta jest – w myśl art. 77 ust. 3 pkt 4 ustawy o TK z 2015 r. – podstawą odmowy nadania analizowanej skardze dalszego biegu w zakresie, w jakim zakwestionowano w niej zgodność art. 102 kpc z art. 6 konwencji.

5. Trybunał nadmienia także, że nadesłane przez skarżącego pełnomocnictwo do „sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej oraz reprezentowania” go w postępowaniu przed Trybunałem nie jest pełnomocnictwem szczególnym, o którym mowa w art. 65 ust. 2 pkt 3 ustawy o TK z 2015 r. Nie identyfikuje ono bowiem sprawy, w związku z którą zostało udzielone.

Wziąwszy pod uwagę powyższe okoliczności, Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.